

Högtidstal med anledning av Lettlands nationaldagsfirande den 18 november 2009 av
Sarmite Elerte

Gratulationer på födelsedagen, Lettland!

Det var i oktober 1919 som Zigfrīds Meierovics, vid den tiden Lettlands utrikesminister, till fots begav sig från sitt kontor i Riga centrum till Zaķusala, en ö i floden Daugava, för att frivilligt låta registrera sig i den s k studentbataljonen, för att hämta ut gevär och försvara Riga mot Bermonts trupper som då redan hade intagit en del av Riga, Pārdaugava.

Den 3 maj 1990, dagen före Lettland åter proklamerade sin självständighet stod parlamentsledamoten Alberts Bels i parlamentets talarstol och sade följande: „Jag är inte orolig över mitt livs världslighet, men outhärdlig ter sig förlusten av vårt folks liv”.

Varje tid ger oss nya val att göra. Det är inte idag som det var på Meierovics´ tid, då han for runt till västlänternas skeptiska ledare för att övertyga dem om att letterna är ett eget folk, med eget språk och till och med egen intelligentia, och att de därför har rätt till en egen stat. Det är idag inte heller så som det var på folkfrontens tid, då letterna svetsades samman för att uppnå ett bestämt mål, mot en gemensam fiende. Idag byggs inga barrikader för att försvara Saeiman, regeringen - de folkvalda.

De goda årens är förbi och Lettland trampar - skamfilad och olycklig - utan riktning, runt i Europas utkant. Ropen ekar än efter strategier, än efter mål. Men för att kunna utarbeta strategier måste man ha något som är outhärdligt, man måste vara enig om gemensamma värdegrunder. Vi ser nu mycket tydligt att det ända till alldeles nyligen inte bara gjorts en rad felaktiga val, utan att något gått snett i självaste grunderna, i det som handlar om värderingarna.

Vårt mål – såväl 1918 som 1990 – var ett nationellt, demokratiskt, europeiskt Lettland. Nationalstat och lettisk identitet är i sig subjektiva begrepp. Dessa begrepp är viktiga endast på villkoret att de är viktiga för oss själva, för världen klarar sig alldeles utmärkt utan oss. I materiella termer skulle letterna antagligen leva lika bra (kanske bättre) i en svensk, engelsk eller rysk del av Lettland, och i den sörja för sin etniska identitet. Men vi har vårt land för att kunna värna och utveckla just denna identitet, vårt språk, vår kultur. Människor behöver tillhörighet, den ogripbara och ibland till och med smärtsamma tillhörighet som kommer av ett fädernesland, av en egen stat. Det gäller såväl för dem som bor och lever på plats i Lettland, som för dem som varit tvungna att söka arbete utanför landets gränser.

Tillhörigheten behövs för att samla nationen i svåra tider. Identiteten ger extra energi, den är ett mervärde och utgör motvikt mot den globaliserade världens utjämnande makter. Det är en tradition bland Europas stater att värna om sina respektive olika nationella identiteter. Det är ett tecken på feighet i identiteten att just kultur och försvar hamnade högt i den nyligen genomförda - absurda - mätningen av vad människor anser vara av minst vikt för landets prioriteringar just nu. Vi ser alldeles för få patriotiska letter av andra "nationaliteter", integrerade i det lettiska

kulturrummet, vilket är ett tecken på att vi varit för dåliga på att forma en identitet för Lettland också som politisk nation.

I ett demokratiskt land känner människorna sig hörda och representerade. En stat fungerar inte om inte dess samhällsmedborgare tar aktiv del i dess olika skeenden och om inte makthavarna å sin sida öppet redovisar sina aktiviteter för medborgarna. En stat fungerar inte om bortom demokratisk kontroll stående maktcentra blir starkare än väljarnas röster.

Idag identifierar några sig med letterna som ett tjänarfolk – att lida, gnälla och vilja hämnas, andra identifierar sig som slavdrivare: rädda för de egna, satta att förvalta främmande egendom, men medvetna om att tiden vid makten är kort, och att man därför måste ösa medan tid är. Djupa suckar - "vi är alla skyldiga till detta!" – hjälper inte. Kollektiv skuld är samtidigt en kollektiv ansvarslöshet. Ja, alla gör misstag och politikerna är inget undantag. Men både den enskilda människan och hela samhället utvecklas av att erkänna och rätta till sina misstag.

Det är dock inte misstag vi talar om utan ett medveten format System, som degraderar demokratin. Detta System tillsätter poster som det behagar, ser till att de som betalar till den politiska maffian vinner upphandlingar, Systemet avsätter pengar för att kunna hjärntvätta väljarna och åter komma ur nästa valkampanj som en sluten enhet - som sig självt, Systemet. Regeringen är splittrad i partistyrda instrument, departementen arbetar inte längre för gemensamma mål, mål som är till gagn för det gemensamma, för landet. Det politiserar statsförvaltningen, det stöter bort hederlig konkurrens, kompetens och expertkunskap. Det här systemet måste utrotas, annars kommer vårt land aldrig att bli vare sig ett välfärdsland, eller ett fritt och demokratiskt land.

En vacklande stat kan komma på fötter endast med hjälp av sitt folk, inte med hjälp av en ledare eller någon av det gamla systemets arkitekter. Deras mål kommer att förbli ett enda - att bevara det slutna Systemet. Att bevara sin makt.

Letterna tar sin tillflykt till Europa, men Lettlands europeisering har avstannat. Landet blir inte rättvisare, vänligare mot sina invånare och sina företag. Utbildningssystemet ger inte kunskaper, inte heller de färdigheter som krävs för företagande och samarbete, allt det som krävs för att vi med gott självförtroende ska kunna leva i en modern, öppen värld och på ett naturligt sätt förena den lettiska och den europeiska identiteten. Korruptionen, intolleransen och vårdslösheten leder oss snarare mot den postsovetiska identiteten, till Rysslands prasslande rubelmakt - till Putins auktoritära makt. Vi måste sätta något emot denna mörka och tunga tid, mot den feighet och den trötthet som finns.

Det som krävs är medborgarnas ideella ståndpunkter, som skapar nya positioner, nya synvinklar, som skapar möjligheter att se samband som sträcker sig högre än över vardagens slit och grannfejder. Medborgarnas medverkan i samhällliga processer är starkare än varje annat system, den var starkare än Berlinmuren, starkare än sovjetarmén som var satt att försvara de baltiska kolonierna. Det var tack vare medborgarnas medverkan som Lettland blev fritt såväl 1918 som 1990, ledarna var vid båda tillfällena demokrater in till ryggmärgen. Människors vilja, idéer är en maktfaktor, de kan förändra såväl statsgränser som de starkaste system.

Vi kommer att behöva medborgarnas medverkan för att åter få ordning på självaste grundvalarna. Så att varje barn i Lettland i det 21:a århundradet ska kunna få bästa tänkbara utbildning, förmågan att förstå den moderna världen, färdigheter i att hantera den. Måtte våra unga få bästa tänkbara utbildning, måtte de våra få längre och hälsosammare liv! Det är inte bara regeringens ansvar, detta är rörelser där hundratals och tusentals människor tar del och påverkar. Alla kommer att behöva delta – exempelvis alla energiska och innovativa företagare, entreprenörer, som ska konkurrera på ett hederligt sätt, och strategiskt utveckla sina företag. Medborgarnas medverkan kommer att behövas för att Lettland ska kunna bli ett land där var och en ska kunna uppnå sitt livs mål, där människor ska kunna vara kreativa, oberoende, framgångsrika, där var och en tar ansvar för sina val, där hårt arbete lönar sig och där inte någon enda blir lämnad ensam i olycka.

Medborgerlig idealism behövs för att vi bättre ska kunna samarbeta med varandra och för att bättre kunna förvalta vårt land. Vi är bara en länk i en lång kedja av människor och händelser. Vi har fått Lettland till låns under en begränsad tid, vi måste lämna landet vidare till kommande generationer i gott skick. Det kommer att behövas av många efter oss.

Övers. Austra Krēsliņa